

Nadenken over het geheim van Golgotha is ontdekkend.

'Het hart van het christendom' is niet helder.

Iedereen weet dat Jezus zich op Goede Vrijdag gevangen liet nemen en kruisigen. We noemen dat weleens 'het hart van het evangelie'. Zó werd Hij de bevrijder van onze zonden (Matteüs 1:21). Hij ging die gruwelijke weg vrijwillig. Als je vraagt waarom dit nodig was, zeggen veel christenen: 'Dat is toch helder?!'. Maar wie even doorvraagt of er wat lectuur over leest merkt al snel dat dit helemaal niet zo helder is.

Jazeker, de Bijbel vertelt heel duidelijk *dat* Jezus kwam om ons te bevrijden. Zelfs *dat* zijn lijden en sterven daarvoor cruciaal is. Maar vraag je *hoe* dit 'werkt', dan wordt het moeilijk. Wat heeft Golgotha nu precies met onze bevrijding te maken? *Dat* het met elkaar te maken heeft is buiten twijfel duidelijk, maar hoe is het lijden en sterven van Jezus cruciaal voor onze verzoening met God? Met die vraag is men alle eeuwen bezig geweest. Er zijn dan ook meerdere verklaringen bedacht. Ze zijn te vinden in ieder dogmatisch handboek.

H. Berkhof telt in zijn *'Christelijk geloof'* (6e druk, 1990; eind par. 35) vijf hoofdverklaringen. Anderen tellen er meer. Drie hoofdverklaringen zijn de bekendste: de klassieke (Christus overwinnaar), de latijnse (verzoening door voldoening) en de humanistisch-psychologische (het lijden van Jezus inspireert ons).

Theologen erkennen de verlegenheid.

Tot nu toe biedt geen enkele verklaring van Golgotha een werkelijk doorzichtig antwoord. Vrijwel alle theologen erkennen dat alle gegeven 'interpretaties' van Golgotha onbevredigend zijn. Ze laten je altijd weer met fundamenteel-kritische vragen zitten!

Herman Bavinck zegt eerlijk *dat het onze gedachten zeer ver te boven gaat en door niets verklaard kan worden* (Gereformeerde Dogmatiek, eind par 391). Recentere voorbeelden: John Piper schreef *'Waarom moest Jezus sterven?'* (2004), maar in zijn voorwoord geeft hij toe: *'Ten diepste zijn Gods bedoelingen met Jezus' sterven ondoordringbaar'* (p.13,14). Tim Keller behandelt de vraag: *'Waarom moest Jezus sterven? Waarom kon God niet gewoon vergeven?'* (*'In alle redelijkheid, 2008'*, hfdst 12) en zegt dan op p. 207: *'Maar ik kan de leer van het kruis niet volledig recht doen'*. W.J. Ouweneel zegt in *'Het zoenoffer van God'* (2009): *'De verlossing die Christus door zijn kruiswerk heeft tot stand gebracht, is ten diepste een mysterie, dat door geen enkel theologisch model adequaat gepeild, laat staan beschreven kan worden'* (p.181; cf. 206,218). *'Het waarom blijft ... Ten diepste staan we hier met de mond vol tanden'* (p.250-254). G. van den Brink en C. van der Kooi zeggen in hun *'Christelijke Dogmatiek'* (2012): *we kunnen het beslissende in het sterven van Jezus niet rationeel doorzichtig maken* (p.437). Tom Wright beweert wel veel in zijn *'Goede Vrijdag'* (2018), maar ook bij hem krijgt de vraag hoe Golgotha 'werkt' geen helder antwoord (zie bv p.215v,339v). Een studiedag in maart 2019 rond Reinier Sonnevelds boek *'Het vergeten Evangelie'*, draaide ook om de betekenis van Golgotha.¹ Die dag bevestigde, dat er geen heldere verklaring van Golgotha gegeven is. Ook Sonnevelds verklaring brengt door te makkelijke 'gelijkenissen' niet echt helderheid.

Nieuwe bezinning al meer noodzakelijk!

Omdat het over *'het hart van het evangelie'* gaat, zitten we als christenen in feite met een *hartkwaal!* Dat klinkt ongezond en is niet leuk. Zo'n diagnose accepteren en er vrede mee hebben lijkt me niet wijs. Een hartkwaal is altijd levensbedreigend. Fundamentele herbezinning is nodig, want vragen over de kern van het evangelie knagen aan het geloof van velen. *De zorg voor de zielen*, die God toevertrouwt aan voorgangers en theologen, vraagt 'leiders' dringend hiermee bezig te gaan. Serieuze denkers en zoekers lopen immers stuk op Golgotha, als er geen heldere verklaring voor is. Er zijn er velen die hierdoor niet tot geloof komen en anderen die hierdoor van het geloof afvallen. Beiden gebeurt waarschijnlijk vaker dan we denken omdat het zich in stilte voltrekt. De nood wordt ook steeds voelbaarder nu we meer moslims tegenkomen, die soms triomfantelijk zeggen: *Allah kan en wil wel 'gewoon' vergeven, zonder plaatsvervangende betaling via kruisiging of bloed!!* Ook voor Joram van Klaveren was dit mee een reden voor zijn bekering tot

1 De lezingen van de studiedag zijn na te beluisteren via www.weetwatjegeloof.nl en zijn in een boek uitgegeven.

de Islam (zie zijn *'Afvallige'*, 2018). Een steekhoudend christelijk weerwoord hierop mist pijnlijk. Heeft de Bijbel dan werkelijk geen krachtig weerwoord op dit punt? De christelijke apologie lijkt hier met de mond vol tanden te staan. Ons vrijmoedig praten over Jezus en God wordt ook geremd, als het voor onszelf niet helder is.

Verlegenheids-oplossingen helpen niet.

In deze onbevredigende situatie worden er uiteraard doekjes voor het bloeden aangereikt. Eén daarvan is, dat de verschillende verklaringen van Golgotha fungeren als de vlakjes van een diamant: 'je hebt ze allemaal nodig; ze vullen elkaar aan'. Zo probeert men van de nood een deugd te maken. Dat dit niet helpt is evident, want als de afzonderlijke verklaringen niet helder zijn, vormen ze samen zeker geen helder geheel. De als existentieel ervaren kritische vragen over het geloof stapelen zich dan alleen maar op en blijven 'zeuren'.

Op de genoemde studiedag (maart 2019) bood een spreker dit 'doekje' ook weer serieus aan. Ook de 'Nieuwe Koers' (3/2019) gaf dit doekje na een kritische bespreking van Sonnevelds boek. Vd Brink/Vd Kooi geven ditzelfde doekje opnieuw maar onder een ander beeld (a.w. p.406v; 427v).

Een ander 'doekje' is, dat we Gods werken nu eenmaal niet kunnen doorzien. Maar dat roept een nieuwe knagende vraag over op: waarom werkt en redt God ons op zo'n ondoorzichtige manier? Is dit aannemelijk? Ook dit wordt terecht ervaren als een spreekwoordelijk 'kluitje'.

Vd Brink/Vd Kooi wijzen op het veelzijdige en veelstemmige werk van de Heilige Geest in allerlei culturen (a.w. p.406), maar dit verklaart niet onze verlegenheid over de betekenis van Golgotha! Ze halen 1 Korintiërs 13:12 aan: *'Ons kennen is nu nog beperkt'*, maar zou Paulus dit ook zeggen als hij over Golgotha spreekt?

Verwant hiermee hoor je weleens, dat het bij de verzoening nu eenmaal om gelóven gaat en niet om begrijpen. Dit valse dilemma slaat serieuze vragen dood en helpt vragers niets.²

Deze doekjes of oplossingen zijn te goedkoop voor grote probleem met Golgotha. Het gaat niet om zomaar wat kritische vragen, maar om vragen die knagen aan de fundamenten van ons vertrouwen in God! De vragen gaan tegelijk over Hemzelf!

Welk beeld van God wordt opgeroepen als we moeten geloven dat God (via pijn en bloed) voldoening moet krijgen om ons te kunnen vergeven? En: als Hij liever een onschuldige straft dan ons zomaar vergeeft? De eerlijke vraag is dan ook: is Gods vergeving eigenlijk nog wel 'vergeving', als de schulden betaald zijn? Moeten wij dan wèl doen (vergeven met afzien van vergelding), wat God zelf in feite niet doet? En als iemand zegt dat God in Jezus *Zichzelf* straft, dan verschuift de vraag naar: wat heeft dat voor zin of winst boven 'gewoon vergeven' (kwijschelden)? Wie wordt daar beter van? Het gaat in deze kritische vragen echt over God zelf! Is God zó? Doet Hij zó? Dit lijken theologen soms niet aan te voelen.

Een verkeerd uitgangspunt?

De onhelderheid rond Golgotha schreeuwt om nieuwe en diepergaande bezinning. Het dwingt tot de vraag of de onhelderheid misschien veroorzaakt wordt door onze manier van Bijbellezen of theologiseren? Zelf ben ik al langere tijd met deze vragen bezig.³ Al sterker raak ik ervan overtuigd dat de oorzaak van de onhelderheid niet aan Gods kant ligt, maar aan ònze kant.

Nadenkend over onze manier van bijbellezen en theologiseren kwam ik tot de volgende vragen, die uitlopen op een simpele en fundamentele laatste vraag:

- Veronderstellen wij (theologen, voorgangers) bij ons kijken naar Golgotha misschien onbewust iets, wat onjuist is? Zoeken wij op Golgotha iets, wat daar niet te vinden is?
- Maakt die vooronderstelling ons misschien blind voor wat daar werkelijk gebeurde?
- Interpreteren we veel Bijbelteksten als vanzelf zó, dat ze bij ons onjuiste uitgangspunt passen en die zelfs bevestigen? (exegetische met een gekleurde bril).

2 Vals is het dilemma omdat 'geloof' en 'ongeloof' twee uitgangspunten zijn voor ons (door)denken. Zij sluiten het begrijpen of rationeel doordenken dus helemaal niet uit.

3 Ik heb gedurende dit proces in 2009 mijn ambt als voorganger in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) neergelegd. Daarmee kwam ik vrij van de binding aan de traditionele verzoeningsleer van de kerkelijke belijdenissen, die feitelijk fungeren als verplichte interpretatie- of leesbrillen. Zo ontstond er ruimte om te horen wat de Bijbel werkelijk vertelt, ook over Golgotha.

- Veronderstellen wij dat op Golgotha 'onze verzoening met God' plaatsvond, terwijl de verzoening daar misschien niet plaatsvond, maar Jezus daar iets anders *volbracht*?
- *Zou het kunnen dat wij Golgotha overvragen?*

Onze vooronderstellingen op tafel leggen en bevragen.

We gaan er vaak zondermeer van uit dat op Golgotha het zonde-probleem opgelost werd. We denken dat Jezus' lijden en sterven ons direct verzoende met God. Dit is een *veronderstelling*, maar waar is die op gebaseerd? Is dit werkelijk zo in de Bijbel te vinden?

Zo wordt er weleens beweerd dat de gelovigen van alle tijden (op een of andere manier) dáár *in Jezus* waren en tóen op Golgotha meegekruisigd werden – ook wij, die 2000 jaar later leven. We moeten ons afvragen: is dit werkelijk wat de Bijbel leert?⁴

Zo zijn er meer (onbewuste) veronderstellingen die een eerlijke exegese wellicht in de weg staan. Zou hier de oorzaak liggen van onze moeite om helder uit te leggen wat er op Golgotha gebeurde?

Vd Brink/Vd Kooi zeggen bijvoorbeeld *dat nergens in de Bijbel letterlijk uitgesproken wordt dat Christus in zijn lijden en dood in onze plaats de toorn en straf van God gedragen heeft. Er komen hoogstens een paar teksten heel dichtbij* (a.w. p.425). Is het dan niet vreemd, dat zij vervolgens stellen dat dit het kernpunt, *de hardste pit* is van de NT-ische leer over het werk van Christus? Theologisch wetenschappelijk gezien worden zij hier beheerst door een onbewezen veronderstelling over wat de Bijbel volgens hen zou moeten leren. Dogmatiek moet echter gefundeerd zijn op exegese; en niet andersom!

Spannend.

Goede Vrijdag is belangrijk en noodzakelijk, maar ging het op Golgotha misschien toch net om iets anders dan wij veronderstellen of denken? Golgotha is volgens de Bijbel heel cruciaal, maar ... was het wellicht cruciaal *ter vóórbereiding op het verzoeningswerk wat Jezus pas daarná zou gaan doen*? Zóu het mogelijk zijn, dat op Golgotha niet onze verzoening of bevrijding werd 'volbracht' maar dat daar iets anders werd 'bereikt' of volbracht?

Deze vraag is misschien nieuw, heftig en spannend en misschien voor velen zelfs schokkend, maar wel legitiem. U vraagt misschien angstig: wordt hierdoor de gangbare leer niet fundamenteel aan het wankelen gebracht? En die zorg is begrijpelijk. Toch dwingt de geconstateerde onhelderheid omtrent 'het hart van het evangelie' ons om moedig en serieus met deze vraag bezig te gaan. Biddend en met de Bijbel open kan dat toch ook?! De bron van wat we geloven is immers niet 'wat we graag willen horen' en ook niet 'wat onze jarenlange traditie leert'. Onze bron is wat God ons via de Bijbel werkelijk zegt. Laten we voor ogen houden dat opnieuw naar Hem luisteren altijd goed zal doen en winst zal geven.

Veelbelovend denkspoor?

Zelf ben ik al lange tijd bezig met deze fundamentele vragen. Al studierend groeit bij mij de indruk, dat deze 'nieuwe denkrichting' werkelijk bijbels is en een bevredigende uitleg van Golgotha geeft! De Bijbel gaat meer 'open'; teksten worden begrijpelijker en passen beter in het geheel.

Als voorbeeld en illustratie wijs ik er op dat de volgende grote feiten meer tot hun recht komen:

- (1) In de Evangelieën en in Handelingen staat nergens expliciet, dat Jezus met zijn lijden en sterven ons met God zou gaan verzoenen. Wel is overal duidelijk, dat Jezus Koning van Gods Koninkrijk en dus van de gelovigen was en zou worden. Dáárvoor 'moest' Hij *zijn leven geven* (Lukas 24:26).⁵

4 Zeggen Galaten 2:20; Romeinen 6:4,6,10-13 (e.d.) dat wij toen en daar op Golgotha met Hem gekruisigd en daarna begraven en opgestaan zijn? Dat dit tegelijkertijd zou zijn is onbegrijpelijk. 'Met Hem' duidt de verbinding aan, die ontstaat als mensen in Jezus gaan geloven. Dán komt de opgestane Gekruisigde werkelijk met zijn kracht in hen en dán pas ontstaat er eenheid met Hem. Daardoor hebben wij 'als het ware' ook de kruisiging achter ons en zijn we opgestaan in een nieuw leven. 'Met Hem' interpreteren als 'tegelijkertijd' is onnodig.

5 De uitdrukking 'zijn leven geven/betalen als (los)prijs voor velen' zegt niet dat het om plaatsvervangende betaling gaat. Het Griekse 'lutris' (losprijs) heeft heel vaak de afgezwakte betekenis van prijs: een inspanning om een doel te

- (2) We lezen, dat Jezus (echt mens geworden) trouw en gehoorzaamheid moest leren via allerlei beproevingen als leermomenten (Hebreeën 2:10 en 5:8; Matteüs 4:1). Hij was hier blijkbaar 'in opleiding' om daarna verhoogd te worden tot Koning en Hogepriester om ons daarna te verzoenen met God (Hebreeën 4:14-16). Hij doet dat door met de Geest zijn gezindheid in ons te schenken (oftewel zijn leven, zoals het Avondmaal afbeeldt). Zo begint en groeit de werkelijke eenheid of eensgezindheid met God. Die verzoening ontstaat altijd via bekering en wedergeboorte (Johannes 3:3-7; Hebreeën 12:14; 1 Johannes 3:7-10).
- (3) Johannes de Doper zei dat Jezus zou dopen met de Geest. Hij en Jezus spraken steeds over Gods Koninkrijk. In Jezus was het er al, maar tegelijk was het nog toekomst. Sinds Pinksteren wil Jezus overal gelovigen dopen of vullen met de Heilige Geest. Volgens Handelingen 2:33 beschikte Hij na zijn hemelvaart pas vrij over de Geest. Vóór die tijd moest Hij eerst nog Koning (en Hogepriester) worden en doopte Hij nog niet met de Heilige Geest (Johannes 7:39). Daarna wordt door Jezus het Koninkrijk overal realiteit via de wedergeboorte: overal waar door de Geest de gezindheid van Jezus heersend wordt.

Een andere uitleg van Golgotha lijkt beter te kloppen.

Wel meer zou ik kunnen noemen wat begint te 'kloppen'. Maar alleen deze drie bijbels heldere lijnen maken een andere taxatie van Jezus' lijden en sterven zeker het overwegen waard. De kruisiging is immers goed te verklaren als 'de uiteindelijke proef' of 'het laatste examen' op de (opleidings)weg van de Koningszoon naar het ontvangen van de troon. Nadat Jezus bij zijn doop officieel geroepen en gezalfd was, werd die opleiding of leerweg stevig 'gestart' met de verzoeken in de woestijn. Hij bewees daarna keer op keer zijn trouw aan God. Op Golgotha bleef Hij tenslotte tot het uiterste trouw zijn leven aan God geven – zelfs toen God Hem 'verliet'. Hij 'volbracht' of *voltooid* daarmee zijn aardse opleiding tot Koning. Dáár ging het toen blijkbaar om – om niets minder maar ook om niets meer dan dat! Dit lijkt mij een glasheldere verklaring van Golgotha, die zelfs aan alle kanten lijkt te kloppen met wat de Bijbel vertelt.

Dit loopt ook parallel met de bedoeling van ons aardse leven. God bedoelt dit aardse leven als voorbereiding, scholing en proeftijd met het oog op taken die Hij voor ons heeft in zijn eeuwig Koninkrijk. Dit klinkt heel nadrukkelijk door in veel gelijkenissen die Jezus vertelt. Ditzelfde gold ook voor Jezus, die echt mens als wij geworden was (Hebreeën 2:14; 5:8).

Daarna en *dáárom* maakte God Hem Koning, zegt Filippenzen 2:9. Ná het laatste zware 'examen' kon God met een gerust hart aan Jezus *alle macht in hemel en op aarde* toevertrouwen (ook de Geest; Handelingen 2:33). En vanaf dát moment mocht en kon Jezus mensen steeds weer één of eensgezind maken met Hem en zo met zijn Vader. Dat is wat verzoening letterlijk betekent.

Vergeving is niet dé kern van verzoening.

Vergeving van zonden hoort uiteraard bij die verzoening. Maar dat is voor onze liefdevolle, barmhartige Vader *bij berouw en bekering* nóóit problematisch geweest. Dat blijkt in het hele Oude Testament keer op keer. Het grote probleem was altijd weer de hardnekkigheid van mensen: zij lieten zich massaal steeds weer inpakken door zondige begeerten en boze machten en lieten zich zo slecht terugroepen. Bekering was en is altijd de weg tot verzoening geweest. Dán was vergeving voor God geen probleem. Helaas kozen slechts minderheden ervoor vrijwillig in geloof

bereiken (voor zichzelf en/of anderen). Daardoor is de volgende exegese goed mogelijk: Jezus betaalde de prijs om als mens (via vernedering) geestelijk geschoold te worden om zo Gods Koning te worden om velen daarna te kunnen redden. Die prijs (die inspanning of dat offer) om onze Koning te worden betaalde Hij uiteraard *voor* ons. Het is te vergelijken met hoe de geallieerden in Normandië *hun bloed gaven/betaalden voor ons*. Zij deden dat opdat daarna heel Europa bevrijd zou worden van Hitler c.s. Zij betaalden die (bloed)prijs om dáárvóór een sterke uitgangspositie te verkrijgen (zij stierven *voor ons*). En Hitler was in principe verslagen toen de geallieerden de strijd om het bruggenhoofd hadden volbracht, maar Hitler was nog springlevend. Zo ook satan c.s. na Golgotha. Er moest na de eerste overwinning nog veel gestreden worden, maar Jezus is Koning geworden en Hij helpt nu de zijnen. Hij bevrijdt ons pas geheel vna veel strijd.

toegewijd en trouw te blijven aan God. Die eenvoudige weg van verzoening leek in de tijd van Jezus bijna geheel onbekend te zijn geworden doordat het wettische denken alles beheerste. Dáárom zond God tenslotte uit liefde zijn Zoon om Koning te worden voor mensen, die zo makkelijk kiezen voor de zonde en daarmee tegen God (Matteüs 21:37). Hij biedt Israël en de hele wereld een geweldige Leider of Leidsman aan, die werkelijk kan *bevrijden van zonden* (Matteüs 1:21). Dáár gaat het God om. Hij biedt nu via Jezus en de Geest van Jezus het nieuwe leven nóg royaler aan – via geloof en buiten de wet om – aan Joden en niet-Joden. Jezus komt in mensen en bouwt sinds Pinksteren het Koninkrijk Gods. God wilde daar al eeuwenlang naartoe werken, maar steeds mislukte het vanwege de zondige onwil van de meeste mensen. Via de verkondiging wordt nu door Jezus zelfs de eensgezindheid met God aangeboden (en het groeien daarin). Die echte verzoening is echt mogelijk, ook al blijven verleidingen en vijanden ons hier aanvechten. Door geloof leven we onder leiding van onze hemelse Koning. En samen met Hem kunnen we de verleidingen aan! Er zijn *geen bovenmenselijke verleidingen of beproevingen*, zegt Paulus dan ook duidelijk in 1 Korintiërs 10:13. *In alles kunnen we overwinnaars zijn* (Romeinen 8:37), want we zijn één met Jezus en zo met God. Maar het is alleen realiteit 'via het geloof', dat *Hij met ons is* om ons te helpen Vaders wil te doen. Zo kunnen we o.a. de Bergrede '*horen en doen*' en zal Jezus de Rots onder ons levenshuis zijn en blijven! (Matteüs 7:21-27). Hij geeft werkelijk de kracht voor het willen en werken aan wie Hem vertrouwen. Door geloof mogen we door Hem leren en groeien.

Verder doordenken nodig.

Er lijkt veel in de Schrift te gaan 'klikken'. Andere 'theologische puzzelstukken' lijken ook beter te passen in het geheel, als we de traditionele interpretatie van Golgotha loslaten. Het leidt o.a. naar een positiever zicht op offers, bloed en rechtvaardiging. Jesaja 53 en andere teksten worden eenvoudiger. Ook '*het onthulde mysterie*' (Efeziërs 3:3ev) wordt helder, zelfs voor niet-christenen.⁶ Als de relatie tussen Golgotha, Pasen en onze verzoening (via wedergeboorte) glashelder wordt, zullen we onze Vader makkelijker prijzen en danken vanwege zijn bovennatuurlijke genade. Helderheid over het hart van het evangelie maakt ons hele geloof gezonder en krachtiger. Zelfs het vertellen aan anderen wordt makkelijker en krachtiger. Welke voorganger, welke theoloog, welke gelovige verlangt daar niet naar?!

Vraag.

Als je wilt reageren of hierover mee wilt nadenken, of als je gewoon wat vragen hierover hebt: mail me dan. Dat is altijd zegenrijk en vruchtbaar, of het nu corrigerend is of aanvullend. We hebben als christenen elkaar nodig, zeker bij zo iets fundamenteels als dit! Dus als dit artikel jou boeit, jouw denken prikkelt en je er iets over wilt zeggen, mail dan naar: tonderuiter@hotmail.com.
Arnhem, Ton de Ruiter.

⁶ Het mysterie blijft een mysterie in de zin van verbazend en tot verwondering brengend, maar niet meer in de zin van onbegrijpelijk en irrationeel. Dit belangrijke onderscheid wordt helaas vaak verward.